

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Josefa Fialy (soudce zpravodaje) a soudců Jana Filipa a Radovana Suchánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele **I. J.**, zastoupeného Mgr. Martinem Začalem, advokátem, sídlem tř. Svobody 43/39, Olomouc, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2015 č. j. 21 Cdo 3547/2015-276 a proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. dubna 2015 č. j. 16 Co 249/2012-210, za účasti **Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ostravě**, jako účastníků řízení, a **Střední odborné školy lesnické a strojírenské Šternberk**, sídlem Opavská 67/4, Šternberk, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2015 č. j. 21 Cdo 3547/2015-276 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. dubna 2015 č. j. 16 Co 249/2012-210, bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2015 č. j. 21 Cdo 3547/2015-276 a rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. dubna 2015 č. j. 16 Co 249/2012-210 se ruší.**

Odůvodnění

I. Průběh řízení před Ústavním soudem, jím učiněná zjištění z vyžádaného spisového materiálu a rekapitulace návrhu stěžovatele

I/A

1. Dne 18. 12. 2015 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Stěžovatel se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě (dále také „krajský soud“) a Nejvyššího soudu, neboť má za to, že jimi byla porušena jeho základní subjektivní práva a svobody garantovaná mu zejména čl. 6 a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 26 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Podle stěžovatele soudy porušily jeho právo na spravedlivý proces, a tak došlo k nezákonnému ukončení stěžovatelova

pracovního poměru a bylo mu zabráněno, aby mohl získávat prostředky pro své životní potřeby prací; to navíc na základě diskriminačních kritérií.

2. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v Olomouci (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 19 C 28/2012 přitom vyplývá, že dne 31. 8. 2010 sdělila vedlejší účastnice stěžovateli, že s ním rozvazuje pracovní poměr z důvodu jiné organizační změny podle § 52 písm. c) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“), v důsledku které se stal stěžovatel nadbytečným. To proto, že odmítl akceptovat obsahovou náplň úvazku pro školní rok 2010/2011 a ředitel žalované tak byl nucen úvazek stěžovatele přerozdělit mezi ostatní učitele a jednu pozici učitele shora uvedeným opatřením zrušit.

3. O stěžovatelově žalobě na určení neplatnosti této výpovědi rozhodl nejprve okresní soud rozsudkem ze dne 15. 3. 2011 č. j. 19 C 375/2010-87 tak, že ji zamítl. K odvolání stěžovatele ale krajský soud změnil uvedený rozsudek svým rozsudkem ze dne 22. 8. 2011 č. j. 16 Co 237/2011-126 tak, že určil, že výpověď z pracovního poměru, kterou dala vedlejší účastnice stěžovateli dne 31. 8. 2010, je neplatná. Dále rozhodl, že v části výroku, jímž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba, že stěžovatel je oprávněn na středním odborném učilišti vyučovat anglický jazyk, a ve výroku, jímž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Dovolání vedlejší účastnice proti měnícímu výroku odvolacího soudu bylo rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2013 č. j. 21 Cdo 373/2012-167 zamítnuto. V odůvodnění svého rozsudku Nejvyšší soud – ve shodě s krajským soudem – uvedl, že při posouzení, zda rozhodnutí žalované ze dne 31. 8. 2010 naplňuje předpoklad pro podání platné výpovědi podle § 52 písm. c) zákoníku práce dovedl, že tomu tak není. Smyslem rozhodnutí žalované podle Nejvyššího soudu nebylo provést změnu za účelem zvýšení efektivnosti práce, ale směřovalo k jinému cíli, a to přijmout na místo stěžovatele na výuku anglického jazyka novou – podle tvrzení vedlejší účastnice kvalifikovanější – učitelku Mgr. M. M. Do rámce úvah o účelu vedlejší účastnicí tvrzených organizačních změn ze dne 31. 8. 2010 je totiž třeba podle Nejvyššího soudu zahrnout skutečnost, že přijetím Mgr. M. do pracovního poměru byl počet učitelů zvýšen z původního počtu 13 na počet 14, avšak po rozvázání pracovního poměru se stěžovatelem zajišťovalo celkovou náplň teoretického vyučování opět 13 učitelů. Nadto Nejvyšší soud poznamenal, že pracovní úvazek pro školní rok 2010/2011 byl vytvořen z výuky předmětů, jež v předchozích letech vyučovali jiní vyučující. Vedlejší účastnice toliko odebrala drobné úvazky od jiných učitelů, a když stěžovatel úvazek v takové podobě odmítl, vedlejší účastnice tyto drobné úvazky opět vrátila zpět těm učitelům, kterým byly předtím odebrány. Opatření vedlejší účastnice ze dne 31. 8. 2010 tak podle Nejvyššího soudu nebylo rozhodnutím o organizační změně ve smyslu § 52 písm. c) zákoníku práce, neboť nepředstavovalo prostředek ke snížení zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce, ale šlo o účelové jednání, neboť přijetí Mgr. M. bylo od počátku součástí plánu pro vytvoření prostoru k tomu, aby mohla být stěžovateli dána výpověď z důvodu nadbytečnosti.

4. Po rozhodnutí krajského soudu o neplatnosti výpovědi sdělila dne 7. 10. 2011 vedlejší účastnice stěžovateli, že mu dává výpověď z pracovního poměru, tentokrát podle ustanovení § 52 písm. g) zákoníku práce. Důvod k tomuto opatření spatřovala v tom, že v souladu s ustanovením § 38 odst. 1 písm. a) zákoníku práce mu přidělila práci podle pracovní smlouvy a vytvořila mu podmínky pro plnění pracovních úkolů. Tuto skutečnost provedla oznámením rozvrhu přímé pedagogické činnosti. Takovou povinnost ale stěžovatel odmítl a po tu část pracovní doby, kterou tvořila přímá pedagogická činnost (tj. výuka v předmětech podle

rozvrhu hodin), se do práce nedostavoval, čímž se podle vedlejší účastnice dopustil závažného porušení povinností plynoucích z pracovního poměru.

5. Proti této, v pořadí již druhé, výpovědi stěžovatel opět podal žalobu a domáhal se určení neplatnosti i této výpovědi, když okresní soud svým rozsudkem ze dne 26. 7. 2012 č. j. 19 C 28/2012-104 určil, že výpověď z pracovního poměru, kterou dala vedlejší účastnice stěžovateli dne 7. 10. 2011, je neplatná. K odvolání vedlejší účastnice krajský soud rozsudkem ze dne 20. 11. 2012 č. j. 16 Co 249/2012-145 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu na neplatnost výpovědi zamítl. Nejvyšší soud však toto jeho rozhodnutí svým rozsudkem z 21. 1. 2015 č. j. 21 Cdo 815/2013-185 zrušil, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

6. Nejvyšší soud v první řadě poznamenal, že stěžovatel u vedlejší účastnice pracoval na základě pracovní smlouvy jako „učitel střední školy“. Podle úvazku přiděleného mu pro školní rok 2011/2012 měl stěžovatel vyučovat sedm hodin strojího obrábění, pět hodin tělesné výchovy, dvě hodiny strojních součástí, jednu hodinu strojírenství, čtyři hodiny společenské výchovy a dvě hodiny občanské nauky. Tuto povinnost stěžovatel odmítl, a po tu část pracovní doby, kterou tvoří přímá pedagogická činnost, to je výuka právě zmíněných předmětů podle rozvrhu hodin, nechodil do práce. Protože tzv. přímou pedagogickou činnost ve smyslu § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o pedagogických pracovnících“), vykonávají jak pedagogičtí pracovníci, tak i fyzické osoby, které nesplňují předpoklad odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost [to však jen po dobu 10 let od účinnosti zákona o pedagogických pracovnících (to je do 1. 1. 2015) a za podmínky, že v té době zahájí studium, kterým potřebný předpoklad získají], neobstojí podle Nejvyššího soudu stěžovatelovy námitky, že pro výuku předmětů přidělených mu pro školní rok 2011/2012 nemá potřebnou kvalifikaci. Ředitel školy přitom musí mít podle Nejvyššího soudu možnost stanovit konkrétnímu učiteli rozsah hodin i předměty, které bude učit. Nesmí tak ovšem učinit způsobem odporujícím § 14 odst. 2 zákoníku práce ve znění do 31. 12. 2011, tedy tak, aby zaměstnanec jakýmkoliv způsobem postihoval za to, že se domáhal svých práv vyplývajících mu z pracovněprávních vztahů. Krajský soud proto podle Nejvyššího soudu pochybil, nezabýval-li se ve svém rozhodnutí tím, zda jednání vedlejší účastnice (tedy rozpis pracovního úvazku stěžovatele pro školní rok 2011/2012) nebylo účelové a nemělo vést k jedinému cíli, tedy k propuštění stěžovatele z pracovního poměru.

7. I po tomto zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu rozhodl krajský soud svým – nyní ústavní stížností napadeným – rozsudkem ze dne 28. 4. 2015 č. j. 16 Co 249/2012-210 tak, že rozsudek soudu prvního stupně změnil v tom směru, že žaloba na určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru daná stěžovateli dopisem žalované ze dne 7. 10. 2011 se zamítá. V daném kontextu krajský soud nejprve konstatoval, že základ sporu mezi účastníky je stejný, jako byl v roce 2010 a spočívá v tom, že stěžovatel odmítá učit cokoliv jiného než anglický jazyk. Z toho krajský soud dovedl, že nelze dospět k závěru, že stěžovatel by byl postihnut proto, že se domáhal určení neplatnosti první výpovědi z pracovního poměru. Stejně tak nelze podle krajského soudu považovat jednání vedlejší účastnice vůči stěžovateli za šikanózní, neboť na výuku angličtiny přijala Mgr. M. M., která na rozdíl od stěžovatele v souladu s ustanoveními § 9 a § 12 zákona o pedagogických pracovnících kvalifikaci pro výuku učitele anglického jazyka splňovala. Navíc bylo v řízení prokázáno, že vedlejší účastnice při přidělování rozvrhu přímé pedagogické činnosti postupuje – co se kvalifikace učít jednotlivé odborné předměty týká – stejně jak vůči stěžovateli, tak i ve vztahu k ostatním pedagogickým

pracovníkům školy (ostatní učitelé tedy musí podle zjištění krajského soudu rovněž vyučovat předměty, pro něž nemají kvalifikaci). Jde tak podle krajského soudu o běžnou praxi, protože vzhledem ke složení vyučovaných oborů na škole není možné zajistit výuku všech předmětů kvalifikovanými vyučujícími. Nelze tak dospět k závěru, že by vedlejší účastnice postihovala stěžovatele proto, že se svým zákonným způsobem domáhal svých práv, tedy že podal (první) žalobu na neplatnost výpovědi z pracovního poměru. Nadto krajský soud nepřehlédl, že ve druhém případě (na rozdíl od první výpovědi) bylo výpovědním důvodem porušení pracovní kázně ze strany stěžovatele. Vedlejší účastnice přitom podle krajského soudu při stanovování rozvrhu stěžovateli pro rok 2010/2011 těžko mohla předpokládat, že se stěžovatel nebude dostavovat do výuky a že mu tedy bude moci dát druhou výpověď.

8. Ústavní stížností napadeným usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2015 č. j. 21 Cdo 3547/2015-276 bylo dovolání stěžovatele odmítnuto jako nepřípustné, neboť rozsudek krajského soudu podle Nejvyššího soudu je v souladu se závazným právním názorem dovolacího soudu, který byl – přímo v této věci – vyjádřen v předchozím rozhodnutí Nejvyššího soudu. Dovoláním napadený rozsudek krajského soudu je dále podle Nejvyššího soudu zcela v souladu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu. Není proto důvod, aby právě projednávaná věc byla posouzena jinak.

I/B

9. V daném kontextu pak stěžovatel zejména namítá, že ani krajský ani Nejvyšší soud vůbec nezohlednily totožnost první a druhé výpovědi dané stěžovateli a stejnou účelovost jednání vedlejší účastnice. Podle stěžovatele je zřejmé, že postup ředitele vedlejší účastnice v případě obou výpovědí nutně směřoval ke stejnému cíli, to je k jeho propuštění. Z řízení před obecnými soudy přitom jasně vyplynulo, že vedlejší účastnice potřebu přijetí dalšího učitele anglického jazyka neměla; tuto potřebu měla pouze fyzická osoba – ředitel vedlejší účastnice.

10. Krajský soud nadto podle tvrzení stěžovatele provedl pouze důkazy navržené vedlejší účastnicí, ale důkazy navržené stěžovatelem nejen že neprovedl, ale ani o nich nerozhodl. Stěžovatel přitom chtěl, aby byly vyslechnuty osoby (ostatní učitelé), kterých se písemné důkazy navržené vedlejší účastnicí týkaly (šlo o jejich rozvrhy hodin). Krajský soud rovněž podle stěžovatele rezignoval na ochranu jeho ústavních práv, a to tím, že nesprávně vyložil ustanovení zákona o pedagogických pracovnících týkající se pedagogické způsobilosti. Přitom správná interpretace zákona je v tomto ohledu podle stěžovatele taková, že ředitelé škol musí mít možnost nedostatek kvalifikovaných pedagogických pracovníků na přechodnou dobu pokrýt výukou a poskytováním školských služeb učiteli, kteří pro daný vyučovaný předmět nemají kvalifikaci. Na druhou stranu předmětná ustanovení zákona o pedagogických pracovnících [podle stěžovatele se jedná zejména o § 3 odst. 1 písm. b), o § 9 odst. 1 písm. e), o § 12 a § 32 písm. b) zákona o pedagogických pracovnících] mají rovněž chránit ty učitele, kteří požadavek kvalifikace splňují, resp. kteří si v zákoně vymezeném období vzdělání doplnili tak, aby ho splňovali. To je přitom i případ stěžovatele, jak bylo v řízení před obecnými soudy zjištěno.

II. Vyjádření účastníků řízení

11. Krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti toliko odkázal na napadené rozhodnutí s tím, že všechny námitky stěžovatele jsou v něm vypořádány a ústavní stížnost by proto měla být odmítnuta jako nedůvodná.

12. Nejvyšší soud ve svém vyjádření zejména uvedl, že podle jeho názoru je kritika stěžovatele směřující vůči rozhodnutí krajského soudu nepřipadná a stěžovatel se toliko nemůže smířit s tím, jak odvolací soud hodnotil provedené důkazy, jakož i s tím, že dovolací soud shledal právní závěry odvolacího soudu souladné s dosavadní judikaturou. Nejvyšší soud v ústavní stížnosti napadeném usnesení správně vyložil, jak příslušná ustanovení zákona o pedagogických pracovnících, tak příslušná ustanovení zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména tedy ta ustanovení, která se týkají postavení, oprávnění a povinností ředitele školy, pedagogických pracovníků a fyzických osob, které nesplňují předpoklad odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, kterou ale přesto vykonávají. Usnesením Nejvyššího soudu tak nemohlo být zasaženo do základních práv a svobod stěžovatele. Ústavní stížnost by měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

13. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti ve lhůtě stanovené Ústavním soudem nevyjádřila.

14. Ústavní soud vyjádření Nejvyššího a krajského soudu stěžovateli k replice nezasílal, neboť tato vyjádření jen odkazují na ústavní stížnosti napadená rozhodnutí, a to navíc jen velmi obecně, nadto nelze přehlížet, že ústavní stížnosti stěžovatele bylo vyhověno.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

15. Ústavní soud rozhodl, že ve věci není nutno nařizovat jednání podle § 44 zákona o Ústavním soudu, neboť od tohoto jednání nelze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud v řízení o projednávané ústavní stížnosti žádné dokazování neprováděl.

16. Ústavní stížnost je důvodná.

17. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že není součástí soudní soustavy (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a nepřísluší mu proto ani právo vykonávat dohled nad rozhodovací činností obecných soudů [srov. např. náleží sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41)]. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, k porušení jeho základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem. Skutečnost, že se obecný soud opřel o právní názor (resp. o výklad zákona, případně jiného právního předpisu), se kterým se stěžovatel neztotožňuje, nezakládá sama o sobě důvod k ústavní stížnosti [viz náleží sp. zn. IV. ÚS 188/94 ze dne 26. 6. 1995 (N 39/3 SbNU 281)]. Ústavní soud však na druhé straně opakovaně připustil, že výklad a následná aplikace právních předpisů obecnými soudy mohou být v některých případech natolik extrémní, že vybočí z mezí hlavy páté Listiny, jakož i z principů ovládajících demokratický právní stát, a zasáhnou tak do některého ústavně zaručeného základního práva. To je právě případ stěžovatele.

18. Ve své rozhodovací činnosti se Ústavní soud vícekrát zabýval otázkou ústavně konformního výkladu práva. Neudržitelnou je aplikace práva vycházející pouze z jazykového výkladu. V této souvislosti lze odkázat na nálezn pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.), v němž se mj. konstatuje, že „[m]echanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně, nebo v důsledku nevdělanosti, smysl a účel právní normy činí z práva nástroj odcizení a absurdity“. Obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona [srov. k tomu např. nálezn Ústavního soudu ze dne 13. 6. 2006 sp. zn. I. ÚS 50/03 (N 120/41 SbNU 499)], „nýbrž se od něj (...) musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů [mající] svůj základ v ústavněkonformním právním řádu jako významovém celku (...). Povinnost soudů nalézat právo neznamena pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad. Ústavní soud dále judikoval, že soudy musí při své činnosti postupovat tak, aby interpretační a aplikační právní problémy řešily s maximální mírou racionality – srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 92/06 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Zkrátka, spravedlnost musí být přítomna v každém procesu, ve kterém se interpretuje a aplikuje právo.

19. Takový požadavek však v případě stěžovatele nebyl dodržen. To mimo jiné proto, že ústavní stížností napadená rozhodnutí myšlenkově nenavazují na závěry, k nimž dříve v právě projednávané věci dospěl Nejvyšší soud, a také proto, že sama o sobě jsou vnitřně rozporná (to platí zejména pro ústavní stížností napadené rozhodnutí krajského soudu).

20. Již výše bylo v rekapitulační části tohoto nálezu zmíněno, že sám Nejvyšší soud – ve shodě se soudem krajským – k dovolání žalované ve svém zamítavém rozsudku ze dne 28. 1. 2013 č. j. 21 Cdo 373/2012-167 uvedl, že: „Ustálená soudní praxe totiž vychází z názoru, že zaměstnanec je pro zaměstnavatele nadbytečný ve smyslu ustanovení § 52 písm. c) zák. práce tehdy, nemá-li zaměstnavatel – s ohledem na přijaté rozhodnutí o organizační změně – možnost zaměstnance dále zaměstnávat pracemi dohodnutými v pracovní smlouvě. O takový případ se však v posuzované věci nejedná. Z výsledků dokazování totiž vyplynulo, že potřeba zajistit výuku anglického jazyka zůstala v rozsahu, ve kterém jej vyučoval v předchozích letech žalobce, nezměněna, tedy, že, nepřijala-li by žalovaná novou učitelku, měla by i nadále možnost (a potřebu) přidělovat žalobci práci podle pracovní smlouvy a dohodnutého pracovního úvazku v původním rozsahu (tj. cca 20 vyučovacích hodin týdně). [...] Z uvedeného vyplývá, že opatření žalované ze dne 31. 8. 2010 není rozhodnutím o organizační změně ve smyslu ustanovení § 52 písm. c) zák. práce, neboť – jak správně uvedl odvolací soud – nepředstavuje prostředek snížení počtu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce, ale jde o ‚účelové jednání‘, neboť ‚přijetí Mgr. M. M., které vedlo ke zvýšení počtu učitelů (ačkoliv to potřeby žalované nevyžadovaly), bylo od počátku součástí záměru pro vytvoření právního prostoru k tomu, aby mohla být dána výpověď žalobci z důvodu nadbytečnosti. [...] Při posouzení, zda rozhodnutí žalované ze dne 31. 8. 2010 naplňuje hmotněprávní předpoklad pro podání platné výpovědi podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce, odvolací soud správně dovedl, že smyslem tohoto rozhodnutí za daného skutkového stavu nebylo provést změnu úkolů žalované, technického vybavení, snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo jinou organizační změnu, ale že směřovalo k jinému cíli, a to přijmout namísto žalobce na výuku anglického jazyka novou ‚kvalifikovanější‘ učitelku. V souvislosti s námitkami dovolatelky je na místě

do rámce úvah o účelu tvrzených organizačních změn ze dne 31. 8. 2010 zahrnout skutečnost, že přijetím Mgr. M. do pracovního poměru ke dni 23. 8. 2010 byl počet učitelů, kteří měli zajišťovat tzv. teoretické vyučování, zvýšen z původního počtu 13 na 14, avšak po rozvázání pracovního poměru se žalobcem zajišťovalo celkovou náplň teoretického vyučování (tak, jako dříve) opět 13 učitelů. Současně je třeba uvážit, že pracovní úvazek pro školní rok 2010/2011, který byl žalobci předložen již dne 25. 8. 2010, sestával i z výuky předmětů, jež v předchozích letech (...) vyučovali jiní učitelé. Lze tedy sdílet názor odvolacího soudu, že žalovaná „odebrala drobné závazky od jiných učitelů“, a když žalobce úvazek v takové podobě odmítl, žalovaná „drobné pracovní závazky zase vrátila zpět těm učitelům, kterým byly předtím odebrány“.

21. K těmto závěrům přitom dospěl Nejvyšší a krajský soud poté, co stěžovatel odmítl vyučovat předměty (respektive jednotlivé vyučovací hodiny), které vyučovali jiní učitelé a jež jim byly uměle – jak dovodily oba jmenované soudy – odebrány. V této situaci se stěžovatel stal nadbytečným. Po zásahu jmenovaných soudů ovšem ředitel školy vytvořil identickou situaci s tím rozdílem, že po odmítnutí ze strany stěžovatele vykonávat malé a nesourodé úvazky, obdržel stěžovatel výpověď podle § 52 písm. g) zákoníku práce pro závažné porušení povinností vztahujících se k jím vykonávané práci. Posuzováno izolovaně, patrně by takový postup vedlejší účastnice mohl být – při splnění všech zákonných podmínek – akceptovatelný. V návaznosti na první výpověď a zejména v návaznosti na závěry uvedené shora, je ovšem takový postup vedlejší účastnice neudržitelný. Krajský i Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích jasně konstatovaly, že nebýt vedlejší účastníci simulovaných jednání, stěžovatel by stále vyučoval anglický jazyk. Z toho lze podle Ústavního soudu dovodit, že správný postup vedlejší účastnice – reagující na uvedená soudní rozhodnutí – měl být takový, aby stěžovatel mohl vyučovat opět anglický jazyk. To samozřejmě neznamená, že by stěžovatel měl vyučovat – tedy s respektem budoucích potřeb vedlejší účastnice – vždy výhradně angličtinu. Žádné nové okolnosti tohoto druhu však ze spisového materiálu, a tím méně z napadených rozhodnutí zjistitelné nejsou, když základním důvodem, proč stěžovatel angličtinu nevyučuje, zůstává skutečnost, že jí začala vyučovat učitelka přijatá na místo stěžovatele.

22. Nepřílehavá je v této souvislosti argumentace krajského soudu o tom, že Mgr. M. měla v době uzavření pracovního poměru pro výuku angličtiny vyšší kvalifikační předpoklady než stěžovatel. Stěžovatel si totiž v předmětném období – a opak netvrdí ani vedlejší účastnice – v zákonem stanovené lhůtě vzdělání doplňoval. I kdyby tedy skutečně Mgr. M. v době svého přijetí do pracovního poměru měla pro výuku angličtiny lepší kvalifikaci – což Ústavní soud nikterak nehodnotí – nemohlo by to stěžovatele v přímém srovnání znevýhodňovat, neboť se na něj vztahovala výjimka podle ustanovení § 32 zákona o pedagogických pracovnících. Je to přitom táž výjimka, jíž krajský soud na jiném místě svého odůvodnění, vysvětluje, proč stěžovatel mohl vyučovat i takové předměty, které mu byly pro školní rok 2011/2012 ředitelem vedlejší účastnice přiděleny, byť pro ně ani vzhledem ke svému technickému vzdělání (stěžovatel získal kromě pedagogického vzdělání na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity také vzdělání na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově) neměl kvalifikaci. V dané souvislosti – s ohledem na argumentaci vedlejší účastnice, s níž se ztotožnil i krajský soud – musí ještě Ústavní soud poznamenat, že výjimka podle § 32 zákona o pedagogických pracovnících primárně cílí na osoby, jež i přes nedostatek odborné kvalifikace ten který předmět před účinností tohoto zákona vyučovaly. Vzhledem k jejich zkušenostem a často dlouholeté praxi jim dal zákonodárce možnost, aby potřebné vzdělání dodatečně získaly (srov. k tomu též důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, sněmovní tisk č.

560/0, IV. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR – Důvodová zpráva – zvláštní část – k § 32). Pokud pak praxe toto ustanovení využívala k tomu, aby alespoň dočasně překonala nedostatek pedagogů pro některé obory a předměty, nešlo o postup přímo v rozporu se zákonem, nicméně nelze takové kroky aprobovat do té míry, aby od nich mohla být odvozována například platnost či neplatnost výpovědi nebo aby sloužily jako „prubířský kámen“ při hodnocení eventuálně šikanózního postupu ve smyslu § 14 odst. 2 zákoníku práce ve znění do 31. 12. 2011 (resp. ve smyslu § 346b odst. 4 zákoníku práce, ve znění od 1. 1. 2012), jak se tomu stalo v projednávaném případě. Je neracionální, aby pedagog, který má příslušnou kvalifikaci na určitý předmět vyučovaný na škole, kde pracuje (nebo si v souladu se zákonem takovou kvalifikaci doplňuje), vyučoval místo toho 6 dalších předmětů, když pro některé z nich kvalifikaci nemá a patrně mít ani nikdy nebude.

23. Uvedený závěr – jak právě naznačeno – pak souvisí i s hodnocením, zda vedlejší účastnice stěžovatele po určení neplatnosti první výpovědi postihovala za to, že se zákonem stanoveným způsobem domáhal svých práv vyplývajících z pracovněprávních vztahů. Krajský soud na tuto otázku odpověděl záporně, když kromě konstatování, že jiní učitelé také vyučovali předměty, pro něž neměli kvalifikaci (srovnej shora), uzavřel, že základ sporu mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí byl stále stejný, jak před první, tak před druhou výpovědí. Taková úvaha krajského soudu je ovšem formalistická a zjednodušující. Byl to totiž sám krajský soud (srov. jeho rozsudek ze dne 22. 8. 2011 č. j. 16 Co 237/2011-126), který společně s Nejvyšším soudem hodnotil jednání vedlejší účastnice vůči stěžovateli jako účelové (šlo o hodnocení organizačních změn před první výpovědí, zahrnujících mimo jiné výměnu předmětů vyučovaných stěžovatelem). Protože se vedlejší účastnice vůči stěžovateli i po určení neplatnosti první výpovědi zachovala stejně účelově (ve svém účelovém jednání tak vlastně „jen“ pokračovala), neznamená to podle krajského a Nejvyššího soudu, že by stěžovatele postihovala zakázaným způsobem definovaným v § 14 odst. 2 zákoníku práce ve znění do 31. 12. 2011. Takovéto zúžení smyslu citovaného ustanovení a jeho vytržení z kontextu právě projednávané věci si ovšem podle Ústavního soudu nic nezadá s absurdností bludného kruhu.

24. Nadto již například Okresní soud v Olomouci ve svém rozsudku ze dne 26. 7. 2012 č. j. 19 C 28/2012-104 nepřehlédl, že vedlejší účastnice závažné porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se ke stěžovatelem vykonávané práci [a tedy naplnění výpovědního důvodu podle § 52 písm. g) zákoníku práce] spatřovala mimo jiné v tom, že stěžovatel měl kromě výuky předmětů jiných než angličtina odmítat také výkon dohledu nad žáky. Tomuto tvrzení vedlejší účastnice však okresní soud neuvěřil, neboť podle jeho názoru vedlejší účastnice rozpis služeb dohledu zpětně účelově změnila (stěžovatel tak měl podle vedlejší účastnice například odmítat výkon dohledu ještě v době, kdy řízení o určení neplatnosti první výpovědi nebylo pravomocně skončeno; přesto však vedlejší účastnice takto pozměněné výkazy dohledu soudům v rámci řízení o určení neplatnosti druhé výpovědi předložila). I jen toto zjištění okresního soudu – proti němuž se ani odvolací, ani dovolací soud nikterak nevymezily – je podle Ústavního soudu sto zpochybnit východisko o tom, že vedlejší účastnice stěžovatele nikterak nepostihovala za uplatňování jeho práv. Zde je přitom nutno zohlednit, že stěžovatel jako zaměstnanec je ve sporu se svým zaměstnavatelem – tedy vedlejší účastnicí – zjevně slabší stranou. Soudy proto měly otázku, zda vedlejší účastnice stěžovatele za uplatňování jeho práv postihovala či nikoliv, posoudit velmi obezřetně, a to i s přiměřeným přihlédnutím ke konkrétním ochranným opatřením sloužícím ve prospěch stěžovatele jako zaměstnance (srov. například § 1a zákoníku práce).

25. Lze tedy podle Ústavního soudu shrnout, že samy soudy v právě posuzované věci vyhodnotily, že právní kroky vedlejší účastnice vůči stěžovateli byly účelové a měly toliko zastřít jediný cíl, kterým bylo přijmout namísto stěžovatele na výuku anglického jazyka jinou učitelku. Přesto však tento závěr přesvědčivým způsobem nezohlednily při posuzování platnosti v pořadí druhé výpovědi z pracovního poměru dané stěžovateli. Podle názoru Ústavního soudu přitom i tato druhá výpověď byla jen účelovým a ve svém důsledku formalistickým krokem. Ze shora citovaného rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2013 č. j. 21 Cdo 373/2012-167 vyplývá, že za personálně-pedagogického obsazení, z něhož při posuzování věci vycházel Nejvyšší soud, měl stěžovatel vyučovat anglický jazyk, neboť nebyť přijetí Mgr. M., nebyly by důvody měnit stěžovatelem vyučované předměty – ostatně vedlejší účastnice v řízení před obecnými soudy žádné další relevantní důvody ani netvrdila. Přesto – po určení neplatnosti první výpovědi – měl stěžovatel podle rozhodnutí vedlejší účastnice vyučovat opět různorodé předměty, k nimž nezískal kvalifikaci, a když je vyučovat odmítl, dostal výpověď novou, byť formálně z jiného důvodu. Z ústavní stížností napadených rozhodnutí ovšem znovu neplyne, že by potřeba nesourodé skladby stěžovatelem vyučovaných předmětů měla ve svém důsledku jiný důvod, než že namísto stěžovatele byla přijata Mgr. M. V naznačeném rozsahu jsou tedy důvody, na nichž byla vystavěna rozhodnutí napadená právě projednávanou ústavní stížností, rozporné se závěry, k nimž obecné soudy dospěly v předchozích fázích řízení.

26. Obecné soudy podle Ústavního soudu rovněž nevyložily správně výjimku podle § 32 zákona o pedagogických pracovnících, jež umožňovala, aby po přechodnou dobu byly jednotlivě předměty vyučovány i osobami bez potřebné odborné kvalifikace. Zde si je Ústavní soud vědom toho, že předmětná výjimka často umožňovala zajišťovat výuku, která by se jinak nemohla uskutečnit, byť šlo o obcházení zřejmého smyslu daného zákonného ustanovení. V právě projednávaném případě – a zvláště v celém jeho kontextu – nabývá tato, za jiných okolností akceptovatelná aplikace § 32 citovaného zákona charakteru diskrepance mající ústavněprávní rozměr. To proto, že tvořila součást trajektorie rozhodnutí, na jejímž konci bylo shledáno naplnění výpovědních důvodů ve vztahu ke stěžovateli. Takovéto „sekundární“ účinky aplikace dané výjimky však nejsou z ústavněprávního hlediska udržitelné.

27. Právě řečené přitom platí jak ve vztahu k výpovědnímu důvodu ve smyslu § 52 písm. g) zákoníku práce (tedy v daném případě k tomu, zda stěžovatel závažně porušil povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci), tak ve vztahu k posouzení, zda vedlejší účastnice v rozporu s § 14 odst. 2 zákoníku práce ve znění do 31. 12. 2011 stěžovatele postihovala nebo znevýhodňovala za to, že se zákonem stanoveným způsobem domáhal svých práv plynoucích z pracovněprávních vztahů. Není totiž pochyb o tom, že obě citovaná ustanovení jsou koncipována tak, aby chránila zaměstnance. O to méně je přípustné, jestliže porušení povinností vyplývajících z právních předpisů [to tedy v případě § 52 písm. g) zákoníku práce] bylo dovozováno ve svém důsledku z interpretace § 32 zákona o pedagogických pracovnících, která je interpretací *in fraudem legis*. Stejně tak není možné – jak již bylo uvedeno shora – aby omezování práv zaměstnance bylo hodnoceno výlučně tak, že k němu nedošlo, neboť vedlejší účastnice aplikovala zmíněnou výjimku popsáním způsobem i na ostatní zaměstnance; okolnost, že v řízení vyšly najevo i přímé skutečnosti, jež naopak ukazují, že postup vedlejší účastnice byl rozporný s ustanovením § 14 odst. 2 zákoníku práce ve znění do 31. 12. 2011 (srov. výše) problematičnost úvahy ze strany krajského a Nejvyššího soudu jen dokresluje.

28. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud konstatuje – aniž považoval za nutné reagovat na všechny stížnostní námitky stěžovatele – že krajský soud ústavní stížností napadeným rozhodnutím porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatelovo právo na spravedlivý proces porušil též Nejvyšší soud, neboť popsaná pochybení krajského soudu sám nenapravit. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 30. června 2016

Josef Fiala v. r.

předseda senátu